

אגסים

שזיף אירופי

האגסין נזכרו שלוש פעמים במשנה, תמיד כחלק מרשימה של מינים הדומים זה לזה, ובסמוך ל'קרוסטמילין' (ע"ע): לעניין דין הכלאים (כלאים א ד), לעניין מועד חיובם במעשר (מעשרות א ג) ובהקשר של דיני הטומאה (עוקצין א ו). האגסין לא נזכרו בתוספתא ובמדרשים, אך נזכרו בתלמוד הירושלמי כמה פעמים (כלאים א ד; תרומות יא ד ועוד).

הזיהויים

■ **שזיף אירופי** (*Prunus domestica*) - השזיף המוכר לנו. עץ פרי ממשפחת הוורדיים, שמוצאו מאזור הקווקז. פירותיו סגלגלים או עגולים, מתוקים וחמצמצים. מתאימים למאכל כפרי טרי או מיובש. בחורש בצפון הארץ גדל מין הבר **שזיף הדוב** (*P. ursina*). כך זיהו כנראה רס"ג, רנהא"י, רנהא"י פ"א, רמב"ם, תנה"י, כפו"פ, אלג'אמע רמוה"ע.¹

אגס תרבותי

■ **אגס תרבותי** (*Pyrus communis*) - האגס המוכר לנו. עץ פרי ממשפחת הוורדיים. מוצאו של האגס התרבותי מאיראן. בחורשים בארץ גדל מין הבר **אגס סורי** (*P. syriaca*), שהינו אחד ממיני

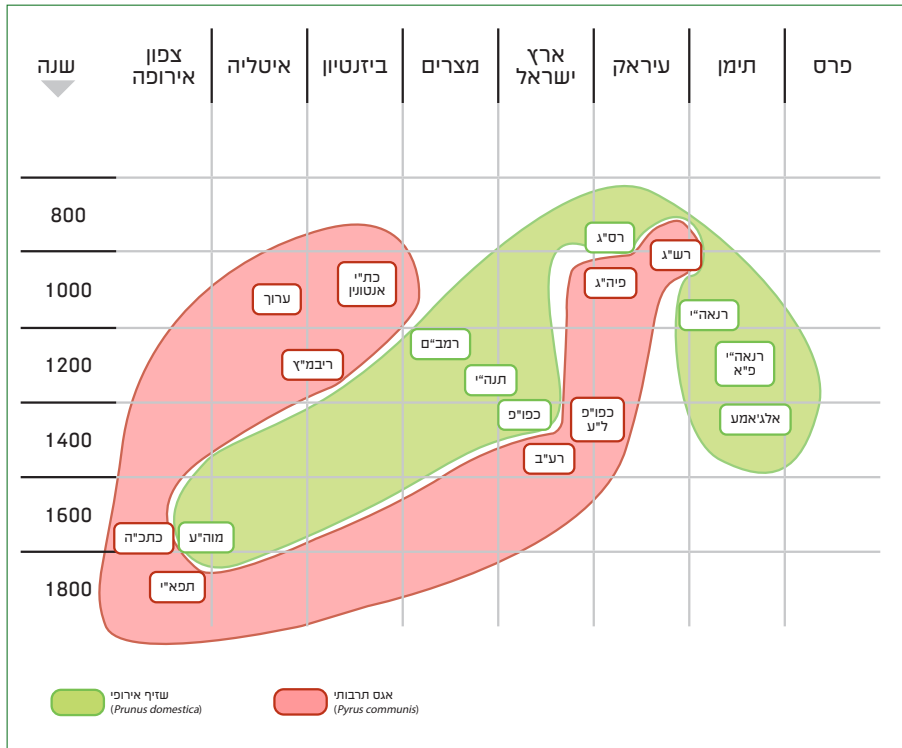
הבר מהם פותחו זני תרבות, ועד היום משמש ככנה לאגס התרבותי. כך זיהו כנראה רש"ג, פיה"ג, כת"י אנטונין, כפ"פ ל"ע, ערוך, ריבמ"ץ, רע"ב, כתכ"ה ותפא"י.²

עיון

שתי מסורות לזיהוי האגסין, ונראה כי שתיהן קשורות לשם הערבי שהביאו המתרגמים: 'אגאץ', 'אנגאץ' וכדומה. שם זה הובא ככל הנראה עקב הקרבה לשם העברי, אלא שמשמעותו שונה באזורים שונים.

נראה כי בעיראק הכוונה היא לשזיף האירופי,³ וכך יש להבין את רס"ג. רנאה"י הולך כאן בעקבות זיהויו של רס"ג. רמב"ם מזהה בשלושה מקומות את האגסין עם 'אג'אץ', ובאחד המקומות מוסיף כי בפי ההמון נקרא 'ברקוק'. על פי מילונו של עיסא נפוץ שם זה של השזיף האירופי במערב ובמצרים⁴ - האזורים שבהם פעל רמב"ם.

רש"ג, שאף הוא מזהה עם 'אגאץ' כותב בפירושו כי בעיראק שמו של האגס הוא 'כמתרי',

ועל כן ברור שכוונתו לאגס התרבותי. אם כן, ה'אג'אץ' הנזכר אצלו הוא שמו של האגס התרבותי באזור אחר. הסיבה לכך שהקדים שם זה לשם המקובל במקומו היא כנראה הקרבה לשם העברי, שאמורה לחזק את הזיהוי. ואכן, באזור ארץ ישראל מקובל היה לקרוא בשם זה גם לאגס תרבותי.⁵ מסורת זו מופיעה גם אצל פיה"ג וכפוף ל"ע, וכן אצל הפרשנים האירופים - הערוך, ריבמ"ץ, כת"י אנטונין, כתכ"ה ותפא"י.⁶

החוקרים מסכימים עם הזיהוי של האגסין כאגס תרבותי.⁷

הערות:

1. רס"ג (עמ' 192 115): אלאג'אץ [כך פירש גם באגרון: אג'אץ (רס"ג אגרון, עמ' 180)] < إجاص משמש בשתי משמעויות, ייתכן על פי בידול גיאוגרפי: *Prunus domestica* (עיסא, עמ' 149, מס' 1; בדויאן, מס' 2842; אבן אלביטאר, תפסיר I, מס' 130 ובמהדיר; חסין וקאסם, מס' 44 - ושם إجاص, דינסמור ודלמן, מס' 660 - ושם إجاص) ו-*Pyrus communis* (עיסא, עמ' 151, מס' 13, שם נזכר כי זהו שמו בפי תושבי 'אלשאם'). סביר יותר כי הכוונה כאן ל-*Prunus domestica*, מכיוון שאת 'קרוסטמלין' מפרש רס"ג 'אלכמתרי', המזוהה בוודאות עם *Pyrus communis* - וראה להלן רש"ג; רנאה"י (עמ' 30; עקצין עמ' 5): אלאנגאץ < إجاص, בדומה ל إجاص משמש גם הוא באותן שתי המשמעויות שנזכרו לעיל. גם כאן, כמו אצל רס"ג, סביר כי הכוונה ל-*Prunus domestica*, מאותה הסיבה; רנאה"י פ"א (עמ' 32): אלאנגאץ [כך גם במילון מהד' טובין] < לעיל רנאה"י. גם כאן סביר כי הכוונה ל-*P. domestica* [מכיוון שלפירוש רנאה"י פ"א אוריינטציה תימנית ברורה, יש להבין כך את 'אנגאץ' (קאפח, מחברת, עמ' 68; ווד, תימן, עמ' 138. אומנם אצל עיסא, עמ' 151, מס' 13 נראה אחרת). את 'קרוסטמלין', בן זוגו של 'אגס' במשנה, מפרש רנאה"י פ"א 'אלברקוק'. ברפוף מזוהה בדרך כלל גם כן עם *Prunus domestica*, ולכאורה, היה צריך לזהות כאן את 'אנגאץ' דווקא עם *Pyrus communis* (בהנחה שאין מדובר כאן בשני זנים של אותו המין). אך במקומות מסוימים, ביניהם בתימן, ברפוף מזוהה דווקא עם *Prunus armeniaca* (=משמש. קאפח, מחברת, עמ' 32; ווד, תימן, עמ' 137), ועל כן בהחלט ניתן לזהות כאן את 'אנגאץ' עם *Prunus domestica* (כך הזוג 'אגסים-קרוסטמלין' מזוהה כאן עם השויף והמשמש שלנו, וכלל לא עם האגס). נוסף על כך, מזוהה 'עוזרר' (במשנתנו ובמשנה דמאי א) לפי רנאה"י פ"א עם 'ענורוד'/'ענברוד', אשר לפי ר"י קאפח זהו *Pyrus communis* (קאפח, מחברת, עמ' 57. וע"ע 'עוזררים'); רמב"ם (כלאים א ד, עמ' קסט): אלאג'אץ, וידוע בפי ההמון אצלינו בשם אלברקוק [כך מצטט גם תנחום הירושלמי, עמ' 24, ערך 'אגס', וכך גם אצל אלג'אמע, עמ' 8, ערך 'אגסים'] < ברפוף=*Prunus domestica* (עיסא, עמ' 149, מס' 1, שם נזכר כי זהו שמו במצרים ובמע"רב; בדויאן, מס' 2842. רמב"ם נוקב אומנם גם בשם 'אג'אץ', אשר הינו דו-משמעי, אך במקרה זה ברור למה כוונתו, שהרי ברפוף מזוהה עם *Prunus domestica*, וכך גם אצל רמב"ם עצמו בביאור שמות הרפואות, שם מובאים שמות נוספים - عيون اليقر; شاهلوك; شاهلوك; המזוהים בוודאות עם *P. domestica* (רמב"ם ביאור, מס' 14). אומנם, במקומות מסוימים ברפוף הוא שמו של *Prunus armeniaca* (=משמש), כך בספרד ויוון (עיסא, עמ' 17, מס' 148) וכך בתימן (קאפח, מחברת, עמ' 32, ווד, תימן, עמ' 138), אך לא סביר שלכך התכוון רמב"ם; (מעשרות א ג עמ' שכ; עוקצין א ו עמ' תשכג): אלאג'אץ < לעיל רס"ג; כפוף (עמ' תפב): אלברקוק < לעיל רמב"ם; (עמ' תשסד): אגאס < לעיל רס"ג. זהו ל'אגאץ'. חילוף צ/ס (= 'תריקין') קיים בערבית יהודית, וייתכן שכאן הוא נובע גם מהשם העברי 'אגס'. עיין לעיל בדיון על הרמב"ם. על פי זה, נראה כי גם אצל כפוף יש לזהות את 'אגאס'

